

ASSAIG

Quan un dit assenyala un llibre

Què va veure Galileu a través del seu telescopi que va fer canviar la percepció humana de l'univers? Toni Pou assaja una resposta a 'Si un dit assenyala la lluna' (Anagrama)

— Eulàlia Bosch

Filòsofa, curadora d'exposicions i programadora cultural

07/10/2021 [Faves Tendres #88](#)

Fa tres o quatre anys, em van convidar a fer una conferència en un congrés dedicat a la cultura matemàtica. Estava organitzat per un equip de mestres disposat a desterrar els prejudicis entorn de la dificultat implícita en l'aprenentatge de la ciència i, en especial, del llenguatge matemàtic que requereix. Vaig agrair la proposta, perquè jo mateixa havia sentit moltes vegades l'interès per entendre aquesta reticència que entorpeix regularment molts moments d'aprenentatge i els frena sense remissió.

Toni Pou | Foto: Kosmopolis, CCCB

Com faig sovint quan la dificultat del tema m'aclapara, vaig recuperar les idees sobre els nostres ancestres més antics i les seves formes de conducta estudiades a partir dels jaciments arqueològics. Va ser així com, lentament, vaig començar a pensar que la sensibilitat científica, basada en l'observació de regularitats, el reconeixement d'excepcions, perseguir el màxim rigor possible o la comprovació repetida podria ser justament l'origen del llenguatge humà. Caçar animals més grans, més forts i, en molts aspectes, més ferotges que els humans requeria possiblement una precisió i un giny que no es podia deixar a la intuïció del darrer moment, perquè estava en joc la vida mateixa del caçador o la caçadora – i, com a espècie, perillava la supervivència.

Probablement, aquesta observació atenta havia de ser també compartida per evitar les dificultats indiscutibles de caçar en solitari. Potser aleshores es va sumar a la perícia rigorosa d'un comportament molt acurat, la utilització de la veu com a instrument idoni per advertir del perill, per demanar ajuda, per buscar complicitats... és a dir, potser la modulació del so va néixer també com un aspecte complementari per defensar la vida del grup i, en aquest sentit, l'ús precís de l'entonació era de vital importància.

No es podria pensar, doncs, que les condicions que avui defineixen el procediment científic fossin l'origen de la comunicació humana? Que sumar, restar, multiplicar i dividir formessin part del despertar de la humanitat dels humans? Que l'esforç per afinar al màxim la capacitat sensitiva del cos perseguís d'entrada els nivells de precisió més alts possibles per protegir la vida en un entorn sovint hostil? També la geometria, l'aritmètica i l'experimentació semblen ben presents en el gest inscrit en les pintures de les coves i en les construccions de les cultures talaiòtiques...

Núvol - Faves Tendres 07/10/21

Si aquesta intuïció fos certa, fora fàcil entendre com les noves perplexitats –sorgides més endavant i no tan lligades a la supervivència com a un naixent desig de coneixement– trobessin en la poesia una forma de transcendir la immediatesa de la vida pràctica. Les tradicions orientals i occidentals aporten moltes mostres d'aquesta forma lingüística lligada als rituals i a la incipient filosofia. I, si tot plegat fos un camí cert, el llenguatge quotidià d'avui seria una etapa posterior nascuda de la sensibilitat científica i la sensibilitat poètica entrelaçades.

Quan va arribar el dia de la conferència prevista, vaig decidir basar-la en aquestes suposicions sense oblidar allò que la nostra societat contemporània té totalment descuidat, malgrat la contundència amb la qual havia estat formulat per Plató quan escriu que “el coneixement ha de servir per saber com hem de viure”. En altres paraules: el coneixement científic i el saber poètic no han de tancar-se sobre si mateixos, sinó que són el camí per fonamentar la nostra vida humana en el conjunt vital del qual formem part.

Avui he tornat a aquest tema moguda per la lectura del llibre que el físic i divulgador científic Toni Pou acaba de publicar: *[Si un dit assenyala la lluna](#)* (Anagrama). Què va veure Galileu a través del seu telescopi que va fer canviar la percepció humana de l'univers? Mai se sap del cert de quina manera neix una pregunta. El que sí que sabem és com pot ser d'obsessiu el desig de resposta.

El que més m'ha agradat del llibre és que explica la història d'una aventura intel·lectual fent explícita l'experiència del narrador que disposa d'una àmplia formació científica, d'una inquisitiva sensibilitat poètica i d'un desig evident de fer ús del llenguatge comú per desvelar els misteris que el coneixement no clausura, sinó ben al contrari, reafirma cada vegada que fa un pas endavant.

Recordo que quan era petita a casa meva es deia que era de mala educació assenyalar amb el dit una persona al carrer, però mai no vam deixar d'assenyalar la lluna quan la vèiem créixer i decreixer les nits d'estiu, quan ens instal·làvem fora de la ciutat. Ningú no s'hauria de perdre el plaer d'acompanyar l'escriptor Toni Pou en els laberints que va anar travessant quan volia saber quina relació hi havia entre el dit i l'ull d'aquell indòmit Galileu que ens va canviar per sempre les ulleres amb què avui observem l'univers.